

REFERATY

prof. dr hab. **Bogusław Sawicki**, Katedra Turystyki i Rekreacji,
Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

Metody i techniki leczenia uzdrowiskowego

Streszczenie

Zasadniczym celem opracowania jest usystematyzowanie metod i form stosowanych w lecznictwie uzdrowiskowym oraz ich ogólna charakterystyka. Wyodrębniono tu dziesięć metod leczenia uzdrowiskowego oraz przypisano im odpowiednie formy. Jest to opracowanie porządkujące widoczny w wielu publikacjach nieład w nazewnictwie procesu leczenia uzdrowiskowego,

które powinno przyczynić się do łatwiejszego jednoznacznego porozumiewania się wśród specjalistów jak też wśród pensjonariuszy.

Słowa kluczowe: lecznictwo uzdrowiskowe, metody, formy, charakterystyka.

Summary

The main objective of the study is to systematize the methods and forms used in spa treatment and

their general characteristics. Distinguished here ten spa treatments and assigned the appropriate forms. The paper was ordered visible in many publications confusion in the SPA treatment naming SPA. It should contribute to easier communication among professionals and residents.

Keywords: health resort, methods, forms, characteristics

Wstęp

Na świecie udokumentowane lecnictwo uzdrowiskowe w dzisiejszym rozumieniu sięga trzech tysięcy lat wstecz. W Polsce jego początki można wiązać z XV wiekiem, jednak proces rozkwitu nastąpił w drugiej połowie XIX wieku (Romaniuk 2010). Warto podkreślić, że Związek Uzdrowisk Polskich powstał w roku 1906, a więc na wiele lat przed utworzeniem II Rzeczypospolitej w roku 1918 (Lewan 2004). W roku 1922 Polski Sejm uchwalił ustawę dotyczącą uzdrowisk (Sz. U. z 1922 r. nr 31, poz. 254). Lecnictwo uzdrowiskowe jest obecnie ważnym segmentem gospodarki turystycznej, stąd wszelkie opracowania z tego zakresu pełnią istotną rolę w rozwoju nie tylko ekonomicznym, ale także społecznym. W epoce starzejącego się społeczeństwa i dążenia do zdrowego stylu życia należy stawiać ciągle nowe zadania do rozwiązania przed turystyką zdrowotną. W lecnictwie uzdrowiskowym z każdym rokiem wprowadzane są działania interdyscyplinarne i kompleksowe (Jojczyk 2011). Rodzi to potrzebę nadążania procesu badawczego za istniejącymi

zmianami i potrzebami, a z tym nie jest najlepiej, bowiem zagadnienia są wieloaspektowe i drogie w procesach badawczych. Poza tym istnieją braki w metodyce badawczej, ponieważ trzeba prowadzić prace nad zagadnieniami z pogranicza wielu dyscyplin naukowych. Wiele trudności w branżowym porozumieniu sprawiają również nakładające się na siebie i słabo zdefiniowane pojęcia w zakresie turystyki zdrowotnej. Właśnie dlatego głównym celem niniejszego opracowania jest wprowadzenie względnie ładu w usystematyzowaniu metod i technik leczenia uzdrowiskowego a także propozycja wprowadzenia systematycznego podziału turystyki zdrowotnej.

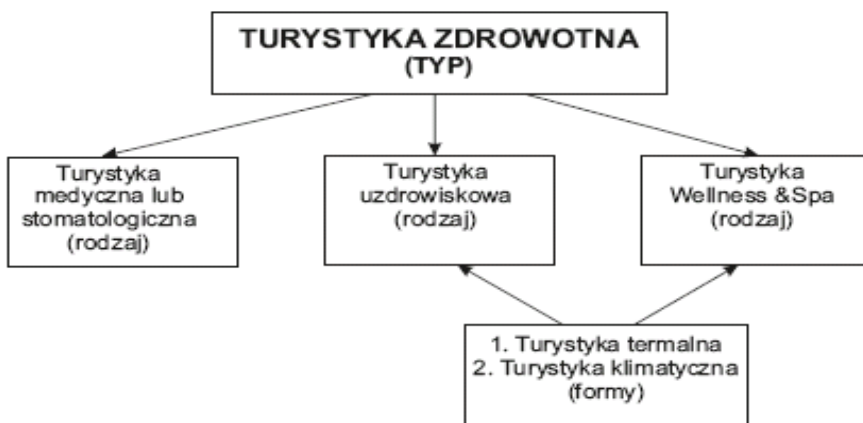
Zarys systematyki podziału turystyki zdrowotnej oraz metod i technik leczenia uzdrowiskowego

Zapewne z powodu swej interdyscyplinarności oraz wielowymiarowości podział turystyki w zasadzie jest słabo zorganizowany i ciągle otwarty. Ma to swoje zalety, ale także i wady, co ma przełożenie na niestabilność prowadzonych badań statystycznych tak niezbędnych w zarządzaniu gospodarką. W książce Gaworeckiego (2007) w rozdziale „Kryteria podziału turystyki” nie wymieniono turystyki uzdrowiskowej, ale jest ona uwzględniona w kolejnym rozdziale „Wybrane rodzaje turystyki”. Została tu zdefiniowana następująco: „odnowa sił jako główny cel, któremu jest podporządkowany tryb życia w miejscowo-

ści turystycznej”. Cytowany wyżej autor jednocześnie podkreślił, że cele zdrowotne mogą być realizowane w turystyce uzdrowskiej oraz w innych rodzajach turystyki. Zwrócił również uwagę, że GUS pod hasłem omawianej turystyki przedstawia tylko dane dotyczące liczby turystów przebywających w uzdrowskichach.

W opracowaniu Kozłowskiego (2004) rozpatrywane zagadnienie jest znacznie szerzej naświetlone, bowiem znajduje się tam następujący zapis: „leczenie uzdrowskowe ma wyraźnie odmienny charakter od typowego leczenia szpitalnego, gdyż jest prowadzone nie w jednym

obiekcie, ale w całej miejscowości posiadającej odpowiednią infrastrukturę, walory klimatyczne i krajo-brazowe oraz naturalne surowce”. W kontekście powyższego zapisu oraz tytułu niniejszego opracowania warto podać podział Miki i Ptaszyckiej-Jackowskiej (2007), w którym uwzględniono trzy podrodzaje turystyki zdrowotnej: turystyka uzdrowskowa, turystyka Wellness & SPA, turystyka medyczna. Takie podejście do turystyki zdrowotnej jest zgodne z kierunkami rozwoju rynku usług turystyki zdrowotnej i koresponduje z prezentowanymi tutaj metodami i formami leczenia uzdrowskowego rys. 1, rys. 2.

Rys.1. Podział typu turystyki zdrowotnej na trzy rodzaje oraz dwie formy z uwzględnieniem wzajemnych zależności

Źródło: Opracowanie własne z uwzględnieniem podziału M. Miki i D. Ptaszyckiej-Jackowskiej (2007).

Zamieszczony na rysunku nr 1 typ turystyka zdrowotna oznacza główny cel podróży, zaś wyróżnienie trzech rodzajów turystyki w ramach powyższego typu należy rozumieć jako cele szczegółowe między, którymi zachodzą określone związki. Turystykę medyczną należy rozumieć jako wyjazdy związane z procesem leczenia inwazyjnego w zakresie medycznym lub stomatologicznym. Część pacjentów może korzystać z dalszego, tańszego leczenia uzdrowiskowego, które zdefiniowano powyżej. Turystyka Wellness & Spa oznacza korzystanie z zabiegów podtrzymujących zdrowie i urodę, a w tym mogą mieścić się takie formy jak turystyka termalna (naturalne ciepłe wody geotermalne) lub klimatyczna czyli związana z walorami różnych klimatów. Turystyka Wellness & Spa wraz z wymienionymi wyżej formami może być związana także z leczeniem uzdrowiskowym

Wielu autorów (Krupa 2012, Kuchcik i wsp. 2013, Koźmiński i wsp. 2015) podkreśla perspektywę rozwoju turystyki zdrowotnej jako optymistyczne. Jednocześnie Mirek (2012) podkreśla konieczność włączenia rozwoju zrównoważonego jako determinanty prawidłowego rozwoju polskich uzdrowisk (Mirek 2012), a Sallmann (2010) zwraca uwagę na rosnące znaczenie Wellness&SPA. Bez żadnych wątpliwości ciągle wzrasta rola turystyki zdrowotnej w działaniach profilaktycznych na rzecz utrzymania dobrego stanu zdrowia fizycznego oraz psychicznego. Samorządy miejsco-

wości uzdrowiskowych oraz zakłady uzdrowiskowe powinny dążyć do coraz lepszego rozwoju infrastruktury turystycznej i paraturystycznej, co sprzyja tworzeniu kuracjom optymalnych warunków wypoczynku i terapii. Ma to również ścisły związek z udostępnianiem walorów przyrodniczych, kulturowych oraz terapeutycznych miejscowości uzdrowiskowej. Mając na uwadze powyżej zarysowane względy wydaje się sensownym zadaniem podjęcie próby uporządkowania wiedzy związanej z systematyką turystyki oraz z metodami i technikami leczenia uzdrowiskowego, co da asumpt do szerszej dyskusji w tym zakresie.

Metody i techniki leczenia uzdrowiskowego

W Polsce leczenie w uzdrowiskach jest uznawane za integralną część istniejącego systemu ochrony zdrowia. Tutaj następuje uzupełnianie metod leczenia stosowanego w szpitalach i klinikach poprzez wykorzystywanie lub wzmacnianie działania siły natury. Uzdrowiska charakteryzują się specyfiką zarówno metod i form leczenia uzależnioną od naturalnych zasobów leczniczych oraz od infrastruktury uzdrowiskowej. W uzdrowiskach zwykle następuje komplementarne wykorzystywanie metod leczniczych z zachowaniem priorytetu wobec naturalnych czynników leczniczych.

Na rysunku nr 2 przedstawiono uporządkowane zestawienie metod i technik stosowanych w lecznictwie uzdrowiskowym. Zebrany tu

materiał w literaturze jest zwykle przedstawiany w postaci wycinkowej, czyli słabo ujętej w systemowy podział. Ogółem wyodrębniono dziesięć metod i jeszcze więcej technik lecznictwa uzdrowiskowego. Tymczasem w opracowaniu Ponikowskiej (2001) znalazło się aż trzynaście metod spośród których peloidoterapię i terenoterapię na rys. 1 zamieszczono wśród technik leczenia. W niniejszym opracowaniu terenoterapia jest również techniką leczenia wykorzystywaną w takich metodach jak: klimatoterapia, kinezyterapia i psychoterapia.

Do metody określanej jako klimatoterapia zaliczono trzy techniki, a mianowicie: helioterapię, aeroterapię i talasoterapię (rys. 2). W tym przypadku techniki w zasadzie mogą nakładać się na siebie. Przykładem jest talasoterapia (czynnik morski) gdzie jednocześnie można stosować takie techniki jak inhalacje, aeroterapia, helioterapia albo jeszcze dołączyć kąpiel czy też brodenie w morzu.

W przypadku metody określonej jako balneoterapia wyróżniono trzy rodzaje stosowanych środków (mineralne wody, peloidy, gazy lecznicze) oraz liczne techniki przypisane każdemu z nich. W balneoterapii do użytku wewnętrznego i zewnętrznego wykorzystywana jest woda o różnej temperaturze, składzie chemicznym, ciśnieniu i pochodzeniu. Zabiegi wykonywane tą metodą służą zarówno do oddziaływania leczniczego jak też profilaktycznego (rys.2).

Poprzez metodę hydroterapii należy rozumieć wykorzystywanie wody o różnej temperaturze, różnym składzie chemicznym i ciśnieniu do zabiegów leczniczych i profilaktycznych. Są to zwykle techniki polewania, kąpeli, pocierania, okładów, kompresów i hydromasaży. Znane są kąpiele solankowe, perełkowe, aromatyczne, a także natryski i hydromasaże (Mirek 2010).

Kinezyterapia obejmuje techniki leczenia ruchem, wyróżniono tutaj wiele technik, które mogą się na siebie nakładać. Podczas marszów i biegów możliwe jest połączenie kinezyterapii z klimatoterapią oraz techniką terenoterapii (rys. 2). Lebie-dzińska i Czaja (2008) podkreślają, że sprawność fizyczna i umysłowa oraz stan zdrowia człowieka w znacznym stopniu zależą od aktywności fizycznej, stąd warto przywiązywać dużą wagę do wyżej omawianej metody. Kinezyterapię można łączyć podczas marszów i biegów z klimatoterapią oraz techniką terenoterapii, albo z metodą psychoterapii.

Fizykoterapia oznacza stosowanie różnych form energii w celach rehabilitacyjnych i profilaktycznych. W ramach tej metody wyróżniane są trzy techniki: elektroterapia, termoterapia oraz światłoterapia (rys. 2). Zasadniczym zadaniem stosowania tej metody jest usuwanie procesów chorobowych lub ich następstw oraz zapobieganie nowotworom (rys. 2). Warto tu podkreślić, że w ramach omawianej metody dość powszechnie stosowana jest technika termoterapii, co oznacza nagrzewanie orga-

nizmu (kąpiele, sauny, parafina) oraz schładzanie zimną wodą, śniegiem. Kolejną techniką jest krioterapia, co oznacza krótkotrwałe zastosowanie temperatur poniżej 0°C.

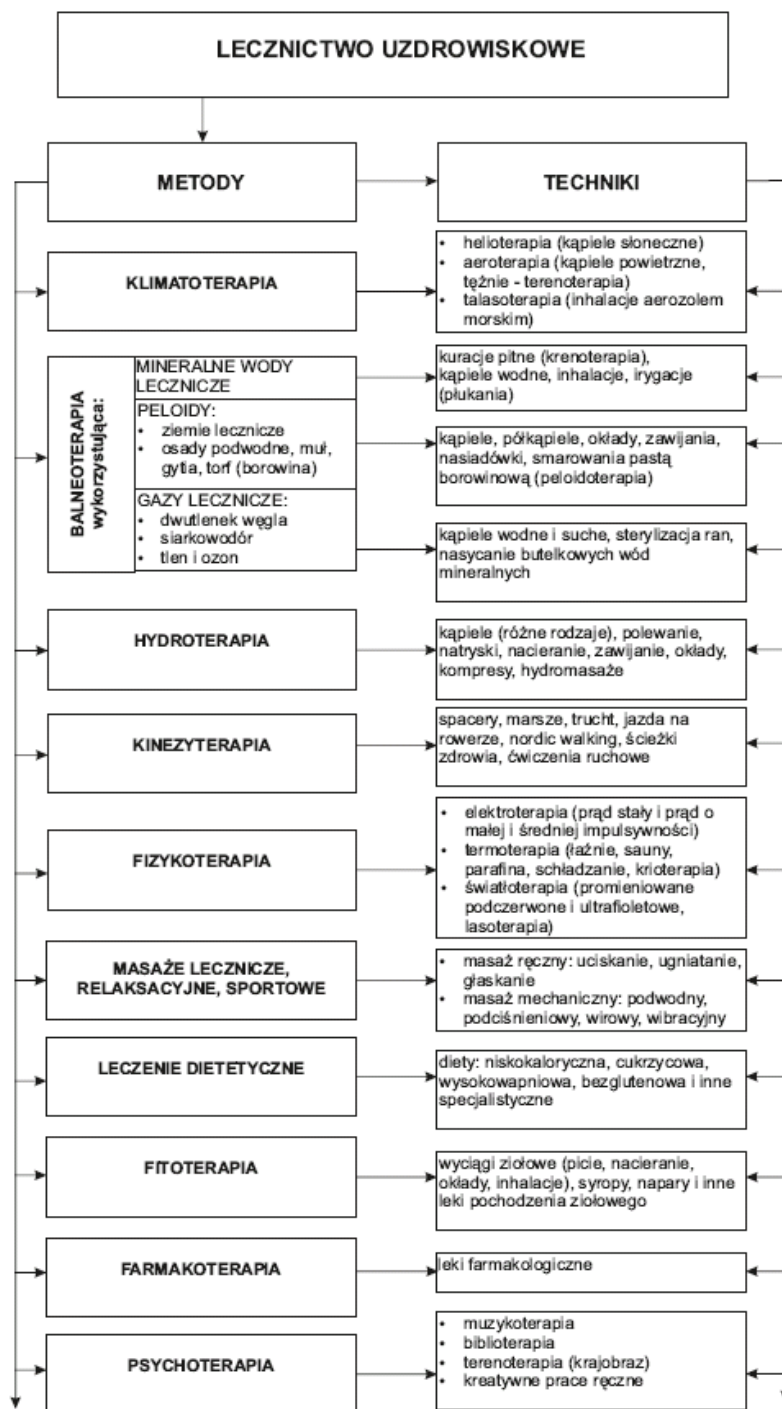
Bardzo starą metodą jest masaż leczniczy. Wyróżniamy masaże lecznicze, relaksacyjne i sportowe. Poza tym można wyróżnić masaż ręczny i mechaniczny jako zobrazowanie techniki masażu.

Leczenie dietetyczne w uzdrowiskach obsługiwane jest przez wyszkolonych kucharzy, dietetyków i lekarzy. Bardzo ważne jest kształcenie kadr dobrze przygotowanych do stosowania tej metody w leczeniu uzdrowiskowym. Warto jeszcze wspomnieć o istnieniu wielu technik żywienia dietetycznego (rys. 2). Lewandowski (2004) pisze, że zdrowe żywienie jest ciągle słabo doceniane przez społeczność międzynarodową.

Fitoterapia oznacza uzupełnianie leczenia uzdrowiskowego preparatami pochodzenia roślinnego. Natomiast poprzez farmakoterapię należy rozumieć leczenie lekami syntetycznymi, które kuracjom nie są przypisane na stałe. Psychoterapia jest bardzo ważną metodą leczenia chociaż nie zawsze docenianą. Jest to uzupełniające leczenie dobrze dobraną muzyką (muzykoterapia), zajmowanie się czytaniem książek (biblioterapia), pracami ręcznymi lub nawet stosowanie terenoterapii (rys 1).

Podsumowanie

W działaniach na rzecz nauki, gospodarki i funkcji regulacyjnej prawa bardzo ważnym zagadnieniem jest ujednoczenie i teoretyczne uporządkowanie wiedzy. Bez zdefiniowania zjawiska lub rzeczy nie jest możliwe przeprowadzenie odpowiednich regulacji prawnych. Stąd w niniejszym opracowaniu podjęto próbę klasyfikacji stosowanych metod leczenia uzdrowiskowego. Wyodrębniono 10 metod i przypisano im odpowiednie techniki. Warto wspomnieć, że słowo weszło na miejsce znanego w literaturze słowa „formy” i jest to zmiana zdecydowanie zgodna z metodologią naukową. Sam sposób podziału stosowanych metod leczenia uzdrowiskowego jest tylko przemyślaną propozycją, którą zawsze można doskonalić. Bardzo podobnie należy traktować zaproponowaną tutaj wycinkową systematykę turystyki.

Rys. 2. Metody i techniki lecznictwa uzdrowiskowego

Źródło: opracowanie własne.

Piśmiennictwo

- Gaworecki W., 2007. Turystyka. PTE, Warszawa, s. 19-32.
- Jojczyk S., 2011. Etyka turystyki uzdrowiskowej, w: Boruszczak M. (red.) Turystyka zdrowotna i uzdrowiskowa. Wyd. WSTiH w Gdańsku, s. 256.
- Kozłowski A. Turystyka uzdrowiskowa istotnym elementem działalności polskich uzdrowisk. XIII Kongres Uzdrowisk Polskich 30.09. – 03.10.2004 r., Nałęczów, s. 16.
- Koźmiński Cz., Michalska B., Szczepanowska E., Górnik K., Marks R., 2013. Zarys turystyki zdrowotnej i uzdrowiskowej. Wyd. Uniwersytetu Szczecińskiego, s. 163-193.
- Krupa W., 2012. Przyszłość lecznictwa uzdrowiskowego. Monografia Kongresu Uzdrowisk Polskich, Szczawnica, s. 74.
- Kuchcik M., Błażejczyk K., Szmyd J., Milewski P., Błażejczyk A., Baranowski J., 2013. Potencjał leczniczy klimatu Polski. Wyd. Akademickie SEDNO, Warszawa, s. 11.
- Lebiedzińska A., Czaja J., 2008. Aktywność fizyczna jako element prozdrowotnego stylu życia, w: Gaworecki W., Mroczński Z. (red.) Turystyka i sport dla wszystkich w promocji zdrowego stylu życia. Wyd. WSTiH w Gdańsku, s. 534.
- Lewan M., 2004. Zarys dziejów turystyki w Polsce. Wyd. Proksenia, Kraków, s. 70.
- Lewandowski H., 2011. Rola gastronomii w leczeniu uzdrowiskowym, w: Boruczek M. (red.) Turystyka zdrowotna i uzdrowiskowa. Wyd. WSTiH w Gdańsku, s. 136-147.
- Mika M., Ptaszycka-Jackowska D., 2007. Formy turystyki zdrowotnej, w: Kurek W. (red.) Turystyka. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Mirek J., 2010. Wody lecznicze w Polsce i ich wykorzystanie w lecznictwie uzdrowiskowym, w: Szromek A. (red.) Uzdrowiska i ich znaczenie w gospodarce turystycznej. Wyd. Proksenia, Kraków, s. 188-193.
- Mirek J., 2012. Zrównoważony rozwój turystyki jako determinanta funkcjonowania polskich uzdrowisk, w: Szromek A. (red.) Uzdrowiska i ich funkcja turystyczno-lecznicza. Wyd. Proksenia, Kraków, s. 78.
- Ponikowska I., 2001. Podstawy kliniczne balneologii i medycyny fizykalnej. „Służba zdrowia”, nr 63-66.
- Romaniuk P., 2010. Rola produktu uzdrowiskowego w polskim systemie zdrowotnym, w: Szromek A. (red.) Uzdrowiska i ich znaczenie w gospodarce turystycznej. Wyd. Proksenia, Kraków, s. 167-175.
- Salmann N., 2010. Megatrend Wellness & SPA dla rynku usług wolnego czasu i hotelarstwa w XXI wieku. Wyd. Polska Akademia Gościnności, Kraków, s. 32-65.
- Soliński T., Krupa J., 2011. Uwarunkowania innowacyjnego rozwoju uzdrowisk. Wyd. WSliZ w Rzeszowie, s. 107-108.